

Rett til innsyn, men ikkje i alt

Er samfunnet tent med at privatpersonar som vender seg til Helsetilsynet, ikkje kan vere trygge på at historiene deira ikkje blir nyhendestoff? Er det dei viktigaste sakene sett i eit tilsynsperspektiv, som får mest merksemd?

Alle som følgjer med i det daglege mediebiletet, registrerer at pressa er oppteken av kva som skjer i sosial- og helsesektoren. Helsetilsynet er nesten kvar dag kjelde for små og store nyhendeoppslag i media. Dette inneber at tilsynsorganet stadig må gjere vanskelege og viktige vurderingar når det gjeld kva slags informasjon som kan eller skal leverast ut.

Helsetilsynet får gjennom verksemda si innsyn i dei mest private delane av liva til menneske. Pasientar og pårørande fortel om tap av liv og helse, om vanskelege relasjonar og om nederlag i ulike samanhengar. Helsepersonell opplever at både yrkesutøving og privatliv blir granska. Det blir henta inn informasjon om den faglege kompetansen og dei personlege eigenskapane deira, om helsa og forholdet til rusmiddel, og om andre forhold som kan belyse og forklare noko som har skjedd. Mykje av den informasjonen som Helsetilsynet får kjennskap til, er openbert ikkje meint for allmenta, verken anonymisert eller som sak der ein kan identifisere personar.

Eit sentralt prinsipp i norsk forvaltning er at dokumenta til forvaltninga er offentlege. Etter offentleglova har allmenta rett til å gjere seg kjend med saksdokumenta til forvaltninga når anna ikkje er bestemt. Dette vil seie at alle skal ha tilgang til å gjere seg kjende med og publisere opplysningar som kjem fram i saksbehandlinga til offentlege organ. Allmenta har derimot ikkje rett til innsyn i informasjon det er teieplikt for, og forvaltningsorganet skal etter ei konkret vurdering velje å ikkje offentliggjere mellom anna informasjon om lovbrøt.

Som følgje av ei fråsegn frå Lovavdelinga i Justisdepartementet 8. juli 2005 vil Helsetilsynet i framtida i noko mindre utstrekning enn tidlegare halde dokument utanfor offentleg søkjelys.

Opplysningar om personlege forhold

Opplysningar det er teieplikt for, er ikkje offentlege. Det vil seie at helseopplysningar som gjeld namngitte personar, alltid skal haldast utanfor offentleg innsyn. Dersom ein fjernar personlege kjenneteikn slik at ein ikkje kan kjenne att enkeltpersonar, har allmenta likevel krav på innsyn i opplysningane. På små stader er det ofte nødvendig å fjerne meir enn namn for at ein ikkje skal kjenne att enkeltpersonar, til dømes opplysningar om alder, kjønn, bustadkommune, behandlingsstad og så vidare.

Meldingar frå pasientar og pårørande etter nyhendeoppslag viser at utlevering av anonymiserte opplysningar også kan opplevast som ubehagelig. For somme botnar dette i eit meir eller min-

dre grunnleggjande ubehag knytt til det å lese om saka si i avisene. For andre har nyhendeoppslag ført til at personar som kjenner delar av saksforholdet, har kunna identifisere saka, og dermed fått større innsikt i saka enn det den personen som saka gjeld, har ønskt.

Dei vurderingane som ligg bak offentleglova, tilseier at omsynet til offentleg innsyn skal gå føre i situasjonar som nettopp er skissert. Det er derimot ein tankekross at privatpersonar som vender seg til Helsetilsynet, ikkje kan gjere dette og vere trygge på at historiene deira ikkje blir nyhendestoff.

Opplysningar om lovbrøt

Mange tilsynssaker har bakgrunn i straffbare forhold eller andre lovbrøt. Tradisjonelt har ein gått ut frå at det er teieplikt knytt til opplysningar om at ein person har brote lova. I dag er det derimot alminneleg aksept for at det skal mykje til før det er teieplikt knytt til opplysningar om lovbrøt som ein person har gjort når han eller ho har utøvd yrket sitt. Dette vil til dømes seie at allmenta får tilgang til opplysningar om at namngitt helsepersonell har utøvd uforsvarleg verksemd. Etter ei konkret vurdering kan ein likevel avgjere å knyte teieplikt til informasjon om årsaker som ligg bak, og meir detaljerte opplysningar om eit forhold. For eksempel er det ikkje aktuelt å offentliggjere informasjon om at eit lovbrøt har røter i sjukdom, rusmisbruk eller andre personlege problem.

Også informasjon om lovbrøt i den private sfæren vil kunne seie noko om ein person er eigna til å vere helsepersonell. I ein slik situasjon må ein gå ut frå at teieplikta er snevrare enn ho elles ville ha vore. Ein kan til dømes tenkje seg at helsepersonell på fritida har gjort seksuelle overgrep mot nokon. Dette er informasjon som kan vere offentleg dersom ikkje omsynet til tredjepart tilseier noko anna.

Baksida av medaljen

Informasjon av den typen som er nemnd ovanfor, er det vanleg at ein ønskjer å halde for seg sjølv. Ein konsekvens av prinsippet om ei offentleg forvaltning er dermed at utlevering av opplysningar ofte skjer i strid med interessene og ønska til enkeltpersonar.

I eit demokrati er det sjølvsagt at allmenta skal ha innsyn i korleis forvaltningsorgana utøver oppgåvene sine. Like sjølvsagt er det at allmenta skal ha innsyn i korleis sosial- og helsetenester blir planlagde, organiserte og drivne. Under dette kjem korleis den enkelte tenesteutøveren utfører si gjerning.